

PREDAVANJE BR.12

MEĐUNARODNO POSLOVNO PRAVO

OSIGURANJE DIREKTNIH INVESTICIJA

Jedan od najvažnijih činilaca investicione klime je obezbeđenje odgovarajućeg osiguranja investitora od nekomercijalnih rizika u zemljama tranzicije. To se donekle postiže zaključivanjem bilateralnih sporazuma između zainteresovanih zemalja. U sporazumima se daju garancije domaće države za nekomercijalne rizike, ali, kada do njih dođe, postavlja se pitanje kako će investitor realizovati svoj odštetni zahtev. U najvećem broju sporazuma to je moguće samo pred domaćim sudom uz primenu domaćeg prava.

Zbog prisutnih rizika, od kojih nekomercijalni zauzimaju značajno mesto, u zemljama u razvoju-tranziciji, strani investitori zahtevaju različite privilegije i prestacije od domaćih preduzeća koje uglavnom ne traže kada ulažu u razvijene zemlje. To je neuobičajena visoka stopa povraćaja kapitala koju investitor zahteva da bi zaključio posao. Takođe, skraćuje se vreme povraćaja stranog kapitala, transferiše se tehnologija koja nije najsavremenija, nedovoljno obučavaju domaći kadrovi radi održavanja odnosa tehnološke dominacije.

U cilju stimulacije investitora da ulažu kapital u ove zemlje, i da bi takva ulaganja bila po relativno pravičnim uslovima, potrebno je obezbediti garancije koje će svakom investitoru dati osećaj sigurnosti u slučaju da dođe do osiguranog slučaja i pravičnu naknadu za pretrpljene gubitke.

Godine 1985. odbor guvernera Svetske banke usvojio je tekst Konvencije o osnivanju agencije za multilateralno osiguranje investicija (MIGA).

Nacionalne agencije za osiguranje investicija, ni bilateralni sporazumi na međudržavnom nivou nisu mogli da obezbede sredstva za pokrivanje gubitaka investitora. Zato je došlo do osnivanja MIGA koja uživa status samostalne međunarodne organizacije i čiji je zadatak da podstiče priliv investicija iz razvijenih zemalja u zemlje u tranziciji. U ostvarenju tog cilja Agencija saraduje sa međunarodnim finansijskim institucijama. Osnovne funkcije Agencije su:

- da obavlja poslove u vezi osiguranja investicija od nekomercijalnih rizika i
- da obavlja aktivnosti koje stimulišu kretanje kapitala.

Konvencijom o osnivanju MIGA predviđa se garantovanje za tri vrste nekomercijalnih rizika:

- za rizike u vezi sa transferom dobiti i ograničenja u pogledu konvertovanja,
- za eksproprijaciju i
- za rizike u vezi sa izbijanjem oružanog sukoba i građanskog rata.

Konvencija predviđa da će odobravati i garancije u slučaju raskida ugovora pod određenim uslovima.

Agencija odobrava garancije za direktne investicije u smislu kako ih je definisao Međunarodni monetarni fond. Osnovni princip Agencije je da će davati garancije za „zdrave“ investicije koje doprinose privrednom razvoju, a u skladu su sa pravnim poredkom i bilateralnim sporazumom o investicijama. Garantovana investicija treba u načelu da bude nova. Ali, Agencija može da osigura i proširenje postojeće investicije, kao i reinvestiranje dobiti u zemlji domaćina.

Agencija izdaje garancije na teret svojih sredstava. Prioritet u izdavanju garancija imaju manje razvijene zemlje. Prethodni uslov za dobijanje garancije je da nadležni organ u zemlji domaćina odobri investiciju.

Agencija obavlja svoje poslovanje tako da u svakom momentu može da odgovori svojim obavezama. Ona ustanovljava visinu premija i troškova za svaku vrstu investicija. Takođe, utiče na povećanje investicija u manje razvijene zemlje. Osnivanje MIGA je od velikog značaja za sve zemlje.

ZNAČAJ DIREKTNIH INVESTICIJA

Mi smo kao većina zemalja u razvoju sličnog društveno-političkog uređenja, prešli ceo put-od zatvaranja vrata stranom kapitalu, pa preko nekontrolisanog transfera tehnologije i destimulativnog pravnog režima privredne saradnje sa inostranstvom do liberalizacije i otvaranje novih mogućnosti. Propisi su se brzo menjali u želji da na najbolji način regulišu saradnju sa inostranstvom.

Investiciona klima u zemlji domaćinu je bitan činilac za kretanje kapitala. Nju određuju privredne i druge prilike u zemlji, a važan deo je i pravni režim koji reguliše direktne investicije. Kapital traži komparativne prednosti mesta gde bi uložio. Pravilo je da kapital ide tamo gde se može brže i bolje oploditi. Važan element je sigurnost, to jest, stalnost uslova ulaganja.

Važeći Zakon o stranim ulaganjima je skraćen i mnoga pitanja su prepuštena volji ugovornih strana. Koliko je ugovorna praksa doradila pravni režim direktnih investicija ostaje da se vidi.

Očigledan je pomak u unapređenju investicione klime na našim prostorima.. Ne može se očekivati ozbiljan ekonomski i socijalan razvoj bez privlačenja stranog privatnog kapitala. Uprkos činjenici da nam politika više nego što bi to smelo da bude, umanjuje realne ekonomske šanse, ostaje dovoljno prostora za privlačenje direktnih investicija.

Mi smo se u potpunosti podvrgli pravilima koja važe za tržište kapitala. Institucionalni okvir koji određuje uslove ulaganja stranog kapitala je na sasvim novim liberalizovanim osnovama koje omogućavaju sve oblike direktnih investicija iz inostranstva. U potpunosti smo se približili standardima koji važe u zemljama tržišne privrede.

Koncipirana dugoročna strategija privlačenja inostranog kapitala i kontinuirana i kompleksna strategija promocije direktnih investicija je doprinela našem razvoju i prevazilaženju teškoća i rastućih tranzicionih troškova.

POSEBNI OBLICI STRANIH ULAGANJA

A. Direktne investicije u inostranstvo

Direktne investicije naših preduzeća u inostranstvo su poseban oblik spoljnotrgovinskooog poslovanja. To je jedan od vidova viših oblika privredne sardnje koji se reaalizuje u inostranstvu. U tom slučaju naš privredni subjekt u zajedničkom poslovanju između partnera različite nacionalne pripadnosti, nastupa kao strani partner. Za otvorenost jedne zemlje nije dovoljno da se samo omogući ulaganje stranog kapitala u tu zemlju, već i mogućnost da se domaćim partnerima omogući nastupanje na inostranim tržištima kao ravnopravnim partnerima.

Zakon o spoljnotrgovinskom poslovanju je lex specialis i za investicije naših privrednih subjekata u inostranstvu. Privredno poslovanje naših preduzeća u inostranstvu može da ima sledeće oblike:

-osnivanje preduzeća (sopstvena i mešovita),

-poveravanje poslova zastupanja stranim pravnim licima, prodaja sa konsignacionog skladišta i vršenje servisne službe,

-osnivanje holding preduzeća u inostranstvu,

-osnivanje banaka i drugih finansijskih organizacija u inostranstvu,

-osnivanje osiguravajućih i reosiguravajućih preduzeća.

Ulagачi u strano preduzeće mogu biti sva pravna lica, svih oblika svojine. Ulog našeg preduzeća može se sastojati iz novca, stvari i prava. Ugovor treba da sadrži: cilj ulaganja, namenu, uslove, iznos sredstava koja se ulažu, način rasporeda dobiti, rokove vraćanja uloženih sredstava, međusobne obaveze, način rešavanja sporova itd.

Ulaganje domaćih preduzeća u inostranstvu može biti u cilju istraživanja, eksploatacije, obnavljanja i održavanja mineralnog blaga u inostranstvu.

B.VREMENSKO KORIŠĆENJE TURISTIČKOG OBJEKTA

Vremensko korišćenje turističkog objekta spada u posebnu vrstu međunarodnih viših oblika privredne saradnje u turizmu. Pored direktnih investicija pojavilo se ulaganje u oblasti turizma kroz ugovore o vremenskom korišćenju turističkog objekta. U međunarodnom privrednom poslovanju poznat je sistem „time share“ poslova čija je suština kupovina vremenskih jedinica od strane korisnika odmora, s tim da svaki od njih stiče pravo upotrebe određenog smeštajnog kapaciteta za određeni višegodišnji period.

Strano lice ulaže sredstva za izgradnju turističkog objekta ili njegovu rekonstrukciju radi sticanja prava korišćenja datog objekta za određeno vreme, odnosno za određeni period u godine.

Zakonom o pravu veremenskog korišćenja turističkog objekta omogućeno je domaćim i stranim privrednim subjektima da učestvuju u izgradnji turističkih objekata na nov način bez sticanja prava svojine.

Ugovor o pravu vremenskog korišćenja je u širem smislu ulaganje stranog kapitala u turizam. Domaći partner obezbeđuje sredstva za izgradnju ili rekonstrukciju turističkog objekta, a strani partner plaća naknadu koja obezbeđuje iskorišćavanje turističkog objekta. Ovo je dugoročni poslovni odnos ne kraći od 5 godina, i ne duži od 30god.. Kod ovog ugovora nema zajedničkog rizika, niti učestvovanja u dohotku iz zajedničkog psolovanja, niti zajedničkog odlučivanja, ni povratka uloženih sredstava. Poslovna saradnja kod time share poslova se razlikuje od klasičnog zajedničkog ulaganja.

U međunarodnoj poslovnoj praksi time share poslovi se javljaju u dva vida. Prvo, u zemljama u kojima stranci nisu mogli da budu vlasnici nepokretnosti, a, drugi modalitet je zasnivanje odnosa susvojine. U tom slučaju privredni subjekti postaju suvlasnici turističkog objekta i ostvaruju pravo korišćenja u skladu sa ugovorom.

Pravo vremenskog korišćenja je prenosivo na drugo lice i može biti predmet nasleđivanja. Odnosi partnera su obligaciono pravne prirode. Ugovor o vremenskom korišćenju zaključuje se između davaoca prava na korišćenje i nosioca prava vremenskog korišćenja.

U međunarodnoj poslovnoj praksi time share poslovi se pojavljuju kao način prodaje turističkih kapaciteta. Prvo, se javljaju u Francuskoj, a, zatim šire u celom svetu.

C.KONCESIJA

Koncesija je odobrenje koje država daje svojim građanima i strancima za obavljanje delatnosti koja je rezervisana za državu zbog opšteg značaja.

Koncesija predstavlja odnos između države kao davaoca koncesije (koncedenta) i pravnog ili fizičkog lica kao preduzetnika (koncesionara).

Svaka država je nosilac određenih prava na svojoj teritoriji na kojoj obavlja aktivnosti koje zadovoljavaju potrebe društva (vađenje i upotrebu prirodnih bogatstava, pravo na pronalaženje). Međutim, može da se stvori potreba angažovanja dodatnih sredstava iz inostranstva. Srbija se prvi put sreće sa koncesijom 1859.g. kada je Ministarstvo finansija Srbije dalo koncesiju francuskim firmama da eksploatišu rudnik Majdanpek na 30 godina.

Zakon o stranim ulaganjima daje mogućnost davanja dozvole (koncesije) stranom ulagaču za korišćenje prirodnih bogatstava, dobara u opštoj upotrebi ili za obavljanje delatnosti od opšteg interesa u skladu sa Zakonom o koncesiji.

Zakon o koncesiji RS detaljno uređuje :uslove i postupak davanja koncesije, predmet koncesije, sadržinu ugovora, organe nadležne za davanje koncesije, prava i povlastice koncesionara itd.

Predmet koncesije može biti:

- istraživanje i eksploatacija svih vrsta mineralnih sirovina,
- izgradnja, održavanje i korišćenje vodoprivrednih objekata,
- izgradnja i korišćenje puteva, energetskih objekata, izgradnja železničkih pruga, objekata vazdušnog saobraćaja, naftovoda, gasovoda,
- izgradnja, održavanje i korišćenje komunalnih objekata,
- izgradnja, održavanje i korišćenje telekomunikacija, rekonstrukcija,
- uređivanje i korišćenje obala reka i jezera,

Obavljanje delatnosti koje su zakonom određene kao delatnosti od opšteg interesa.

Zakon je odredio uslove i rok trajanja koncesije. Za dobijenu koncesiju plaća se naknada u zavisnosti od vrste, kvaliteta, količine, namene i tržišne cene prirodnog bogatstva . Naknada je prihod RS. Izuzev, kada je data koncesija za obavljanje komunalne delatnosti gde su sredstva prihod jedinica komunalne samouprave.

Predlog za davanje koncesije podnosi se vladi RS. Koncesioni akt donosi Vlada kojim odobrava koncesiju. Koncesioni akt sadrži: predmet, područje gde se vrši koncesiona delatnost, rok trajanja, način plaćanja itd.

Koncesija se daje na osnovu prethodno sprovedene javne licitacije. Za obavljanje koncesione delatnosti koncesionar osniva preduzeće sa sedištem u RS u roku od 60 dana od zaključenja Ugovora o koncesiji.

Povlastice poreske i druge olakšice, koncesiono preduzeće ostvaruje pod uslovima koji važe za ulaganje kapitala stranog lica.

Koncesioni ugovor prestaje istekom vremena za koje je zaključen i raskidom ugovora koji može biti sporazuman ili jednostran.

Koncesioni odnos se prekida :

-ako se vršenjem koncesione delatnosti dovodi u opasnost životna sredina ili zakonom zaštićena područja i objekti, što se nije moglo predvideti,

-u slučaju rata,

-uslučaju nemogućnosti obavljanja koncesione delatnosti i drugim slučajevima po zakonu.

Koncesioni odnos prestaje:

-prestankom koncesionog ugovora,

-otkupom koncesije,

-oduzimanjem koncesije,

-iz drugih razlooga iz ugovora.

D.PROJEKTNO FINANSIRANJE (BOT)

Poseban oblik koncesije je ustupanje izgradnje objekta, postrojenja ili pogona, putem finansiranja projekata po BOT sistemu (build-operate-transfer-izgraditi, upravljati, preneti).

Međunarodna poslovna praksa stvorila je ovaj način izgradnje kapitalnih objekata, prenosa tehnologije i izvoza opreme kada se suočila sa pojačanom konkurencijom kompanija iz razvijenih zemalja, ali i sa pogoršanim finansijskim stanjem u zemljama u razvoju.

Poslovna praksa pored BOT sistema poznaje i B:O:O:T (build, own,operate,transfer-izgraditi, posedovati, upravljati, preneti) i B:O:M:T. (bulid, operate, maintain, transfer - .izgraditi, upravljati, održavati, preneti) i dr.

BOT je model ulaganja po kome se finansira određeni projekat. Domaća strana omogućava stranom investitoru da o svom tržištu izgradi neki objekat, organizuje njegov rad i iskoristi ga u određenom periodu. To znači, da po proteku ugovorenog vremena prenese svojina na objektu na određeni domaći subjekt. Znači, stranom licu se može odobriti da izgradi, upravlja, iskoristi određeni projekat, postrojenje ili pogon i objekte infrastrukture i komunikacija, pod uslovima utvrđenim ugovorom i odobrenjem u trajanju od 30godina. Po isteku ugovorenog roka predmet ugovora postaje državna svojina, ili domaći subjekt.

Ugovor o realizaciji po BOT sistemu zaključuju učesnik u finansiranju projekta-koncesionar (investitor) i Vlada. Koncesionar-investitor osniva preduzeće za realizaciju projekta utvrđenog ugovorom, koji ima isti pravni položaj kao i koncesiono preduzeće.

PITANJA:

1. Dati primer ugovora o koncesiji i komentar

Odgovor poslati na email: inesbyu@yahoo.co.uk

Prof.Ines Besarović

Bg.4.05.2020.

